

АНАЛИЗА УТИЦАЈА ПАНДЕМИЈЕ КОРОНА ВИРУСА НА ПОСЛОВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА ДРВНЕ ИНДУСТРИЈЕ СРБИЈЕ

МИЉАН КАЛЕМ¹
АЛЕКСАНДРА ЛАЗАРЕВИЋ

Извод: Предмет истраживања у овом раду представља анализа утицаја пандемије изазване корона вирусом на пословање предузећа дрвне индустрије Републике Србије. Истраживање има за циљ утврђивање утицаја пандемије изазване корона вирусом на одвијање производног процеса, обима производње, економске резултате пословања и пословне планове предузећа. Временски период истраживања обухватио је период од средине марта до краја септембра 2020. године, у коме је пандемија овог вируса била најизраженија. Предузећа су класификована према величини по критеријуму броја запослених. Резултати спроведених истраживања показују да је негативан утицај пандемије изазване корона вирусом био израженији код микро и малих предузећа дрвне индустрије Србије, односно да је 43,75% предузећа из ове групе обустављало производни процес за време пандемије, док је тај проценат код средњих и великих предузећа износио 18,75%. Основни проблем са којим су се суочавала микро и мала предузећа за време пандемије представљао је проблем наплате робе, док је највећи проблем за средња и велика предузећа представљала набавка потребних сировина и материјала за производњу.

Кључне речи: индустрија, предузећа, пандемија, утицај, проблеми

THE ANALYSIS OF THE IMPACT IF THE COVID-19 PANDEMIC ON BUSINESS
OPERATIONS OF WOOD INDUSTRY COMPANIES IN SERBIA

Abstract: This research subject of this paper is wood industry companies in the Republic of Serbia and the impact of the COVID-19 pandemic on their business operations. The research was aimed to determine the effects of the COVID-19 pandemic on the production process, production volume, business results, and business plans. The study comprised the time from mid-March to early October 2020 or the time of the pandemic crisis. The companies were classified by size. The criterion was the number of employees. Research results indicate that COVID-19 greatly affected micro and small companies in the wood industry of Serbia. During the pandemic, the production was brought to a halt in 43.75% of the companies belonging to this group. The percentage of middle and large companies that halted production was 18.75 [%]. The essential problem of micro and small companies during the COVID-19 pandemic was to collect payments for delivered goods. On the other hand, middle and large companies were mainly faced with the disruption in the supply of necessary raw and production materials.

Keywords: industry, companies, pandemic, influence, problems

¹ Миљан Калем, мајстор инжењер, асистент; Александра Лазаревић, мајстор инжењер, асистент; Универзитет у Београду – Шумарски факултет, Београд

1. УВОД

Током 2020. године, појавом пандемије корона вируса, наступила је нова глобална економска криза за коју се предвиђа низ негативних економских, социјалних и других општедруштвених промена. Економске последице огледају се у затварању великог броја предузећа, смањењу плата у привреди и порасту незапослености. Свакодневно, државни званичници и стручњаци из различитих области дају своја предвиђања утицаја пандемије изазване корона вирусом на економију и привреду, како глобалну, тако и на нивоу Републике Србије. Прогнозе су различите, и крећу се од изузетно лоших, које предвиђају већи удар на економију и привреду у односу на негативне ефекте светске економске кризе која је трајала од половине 2008. године до 2016. године, до ипак повољних за привреду Србије у поређењу са другим земљама. Негативне прогнозе огледају се кроз најаву значајаног пада БДП-а, значајног смањења плата у приватном сектору и отпуштања радника, затварања великог броја предузећа, превасходно из групе микро и малих предузећа. Према Nunо, F. (2020), глобална трговина ће током 2020. године опадати у свим регионима света, и утицаће на све секторе економије. Пандемија ће имати краткорочне и дугорочне макроекономске ефекте. Макроекономски трошкови и губици изазвани пандемијом односе се на смањење бруто домаћег производа (БДП) у земљама погођеним епидемијом, раст стопе незапослености у њима, погоршање других макроекономских показатеља – фискалних показатеља и показатеља екстерне равнотеже, што ће имати последице на њихове стопе економског раста (Prašćević A., 2020). Други аутори предвиђају да агресивна политика држава у примењивању фискалних и монетарних алата неће успети да у потпуности елиминише негативне утицаје пандемије, због чега ће се запосленост и производња неминовно смањити у наредних неколико месеци (Barbero, J. M. *et al.*, 2020).

Резултати до сада спроведених истраживања везаних за утицај пандемије изазване корона вирусом на индустрију, указују да су предвиђања стручњака тачна. Тако резултати истраживања показују да је утицај пандемије изазване корона вирусом на мала предузећа у САД изузетно значајан. Према Alexander, W. *et al.* (2020), 43% малих предузећа у САД привремено је затворано за време пандемије изазване корона вирусом, док је запосленост пала за 40%.

Поред наведеног утицаја пандемије изазване корона вирусом на економију, који је проузрокован, превасходно, ограничавањем кретања и тежњом да се смање социјални контакти, психолошки аспект, који проузрокује ова пандемија, јако је битан фактор који утиче на економију. Присуство корона вируса представља једну од најзначајнијих промена окружења у модерној историји маркетинга, која би потенцијално могла да има значајан утицај на друштвено одговорно пословање, навике потрошача и основу маркетиншке филозофије. Како год се пандемија завршила, она ће имати дугорочно, значајне економске, социјалне и културолошке утицаје (He N., Harris L., 2020). Криза изазвана пандемијом корона вируса показује да природне непогоде, могу нанети економску штету у раније незабележеним размерама (John W. Goodel, 2020).

Поред прогноза стручњака из различитих области, и разне владине и невладине организације и институције врше различита истраживања и дају своја предвиђања о утицају пандемије изазване корона вирусом на привреду и економију. Тако *The World Bank Group* (2020) у својим предвиђањима о утицају пандемије изазване корона вирусом на земље Западног Балкана наводи да дубља интеграција овог региона у ланце вредности земаља Европске уније, може утицати на поремећаје на страни понуде, и довести до значајног пада индустријске производње, посебно у извозно оријентисаним земљама. С тим у вези, предвиђени пад у прерађивачкој индустрији Србије у 2020. години ће, према овим прогнозама, износити до 9%.

За разлику од негативних прогноза стручњака и различитих институција, државни званичници прогнозирају да ће привреда и економија Републике Србије бити на истом нивоу као 2019. године, или у благом паду, који није забрињавајући, најављују исти ниво запослености као у протеклом периоду и повећање плата у јавном сектору. Како су предвиђања различита и како је будућност глобалне и српске привреде и економије неизвесна, сасвим логично наметнула се потреба анализе пословања предузећа дрвне индустрије Републике Србије у досадашњем периоду трајања пандемије изазване корона вирусом. Управо, преглед тренутног стања пословања предузећа дрвне индустрије, извођење закључака на основу спроведеног истраживања и предлагање стручних препорука представља основни циљ овог рада. Колики је значај дрвне индустрије за привреду Србије показују подаци Привредне коморе Србије (Привредна комора Србије, 2019) према којима је дрвна индустрија, у току 2018. године, извезла робу у вредности од 587 милиона долара и остварила суфицит од 253 милиона долара. Укупно учешће ове индустријске гране у извозу у 2018. години било је 5.7%, док је учешће у БДП износило 1.4%. Поред наведеног, дрвну индустрију Србије чини преко 5000 привредних субјеката, који запошљавају преко 24000 радника. На основу наведеног може се закључити да је значај дрвне индустрије Србије за привреду Србије велики, те да је предузећима дрвне индустрије неопходно пружити одговарајућу стручну помоћ да би и у будућности ова индустријска грана остала један од носилаца привредног развоја Републике Србије. Пословни успех предузећа зависи од много фактора који се могу поделити у две групе, екстерне и интерне. Иако на екстерне факторе, предузећа не могу да утичу у великој мери, ипак предузећима је значајано стручно сагледавање реалног стања на тржишту и у индустријској грани у којој послују. Из тог разлога сврха овог рада огледа се у једној таквој анализи, која треба да прикаже стање у дрвној индустрији Србије за време пандемије изазване корона вирусом.

Основни предмет истраживања у овом раду представља пословање предузећа дрвне индустрије Србије у току трајања пандемије изазване корона вирусом. У складу са тим, основни циљ рада је истраживање и статистичка анализа утицаја пандемије изазване корона вирусом на економске параметре пословања предузећа у овој индустријској грани. С тим у вези, анализа обима производње и захтева тржишта за време трајања пандемије, као и

утврђивање утицаја пандемије на пословне планове предузећа представљају основне елементе истраживања за потребе овог рада. Главна сврха рада је сагледавање реалног стања у коме тренутно послују предузећа дрвне индустрије Србије, извођење одговарајућих закључака и давање стручних препорука у циљу бржег превазилажења проблема насталих негативним утицајем пандемије изазване корона вирусом.

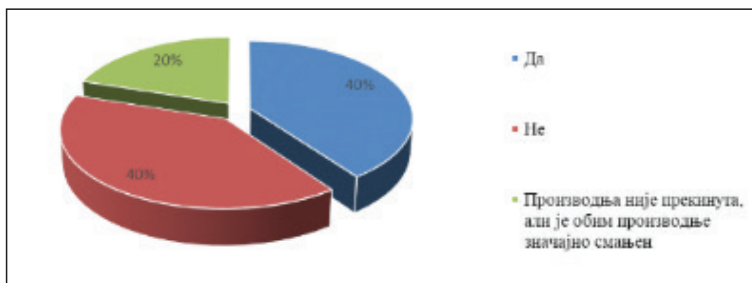
2. МЕТОД РАДА

За потребе истраживања у овом раду, коришћене су технике интервјуа и анкете које су спроведене на изабраном узорку предузећа дрвне индустрије Републике Србије. Анкета се састојала од две групе питања. Прву групу сачињавала су отворена питања, тј. предузећа нису имала понуђене одговоре на ова питања. Друга група питања подразумевала је да је на свако питање понуђен одређени број одговора. Предузећа су на ову групу питања могла да изаберу један или више понуђених одговора. Наведено груписање одговора омогућавало је даљу статистичку обраду података. Након прикупљања података, вршена је контрола и анализа истих у програму *MS Excel*. У сврху анализе добијених података коришћене су научне методе истраживања: анализа, индукција, дедукција, као и методе дескриптивне статистичке анализе.

Истраживање је обухватило двадесет репрезентативних предузећа, која се баве различитим видовима производње из области Ц16 (Прерада дрвета) и Ц31 (Производња намештаја), распоређених на целој територији Републике Србије (без Косова и Метохије). Предузећа су подељена у две групе, према критеријуму броја запослених радника, од којих су прву групу сачињавала микро и мала предузећа, а другу групу средња и велика предузећа дрвне индустрије Србије. Од укупног броја анкетираних предузећа, укупан број микро и малих предузећа износио је 16 [80%], средњих предузећа 3 [15%], а великих 1 [5%], што процентуално представља приближан проценат учешћу ових категорија предузећа у укупном броју предузећа дрвне индустрије Републике Србије.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

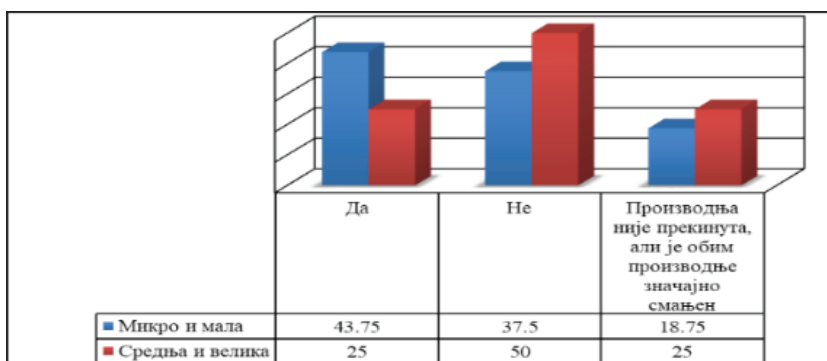
Прво питање на које се желео добити одговор у спроведеном истраживању односило се на утврђивање броја предузећа која су прекидала производни процес током трајања пандемије изазване корона вирусом, без обзира на величину предузећа. Резултати овог истраживања показују да од укупног броја предузећа која су учествовала у истраживању, њих 40% је одређени временски период прекидало производни процес. Осам предузећа или 40% није прекидало производни процес, док су 4 предузећа или 20% значајно смањила обим производње у току трајања пандемије изазване корона вирусом (графикон 1).

Графикон 1. Стање по питању прекидања производног процеса у предузећима дрвне индустрије за време пандемије изазване корона вирусом

Graph 1 The situation regarding the production halt in wood industry enterprises during the COVID-19 pandemic

На основу резултата приказаних на графикону 1 може се закључити да је корона вирус имао веома негативан утицај на предузећа дрвне индустрије Републике Србије јер је од укупног броја анкетираних предузећа, 60% или у потпуности прекидало производни процес или значајно смањивало обим производње. Утицај пандемије изазване корона вирусом на прекидање производње у предузећима дрвне индустрије био је различит у предузећима која припадају категоријама микро и малих предузећа и категоријама средњих и великих предузећа. Резултати спроведеног истраживања показују да је проценат предузећа која су прекидала производни процес већи у групи микро и малих предузећа где је укупно 43,7% анкетираних предузећа прекидало производни процес, док је тај проценат у групи средњих и великих предузећа износио 25% (графикон 2).

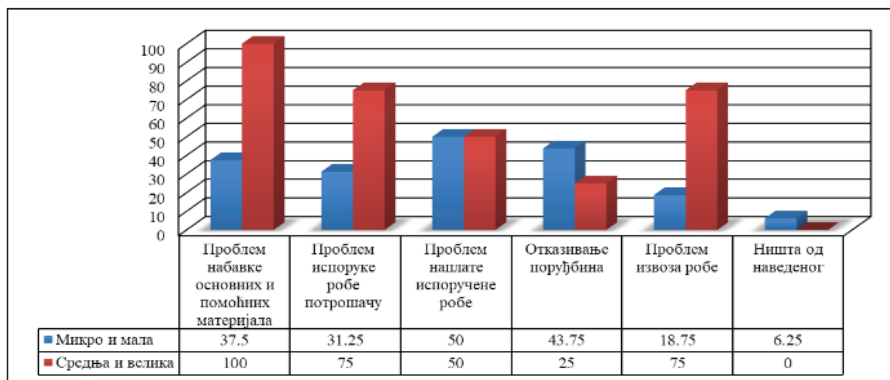
Графикон 2. Стање у погледу утицаја пандемије изазване корона вирусом на прекид производног процеса код различитих категорија предузећа дрвне индустрије Републике Србије

Graph 2 The situation regarding the impact of the COVID-19 pandemic on the production halt in different categories of wood industry companies of the Republic of Serbia

Када је у питању временски интервал у коме је производни процес био прекинут, резултати истраживања показују да се у највећем броју предузећа, без обзира на величину, производни процес прекидао у трајању између 20 и 30 дана. Учешће предузећа која су прекидала производњу у овом временском периоду износило је 75%, док је по 12,5% анкетираних предузећа производни процес прекидало у трајању између 30 и 60 дана, односно дуже од 60 дана.

Када су у питању разлози због којих је производни процес био прекидан или је обим производње био значајно смањен, резултати истраживања показују да је безбедност запослених представљала основни разлог за такву одлуку у 75% анкетираних предузећа. Као други разлог за прекидање производње или значајно смањење обима производње у посматраном периоду, предузећа су истакла смањене поруџбине купаца. Од осталих проблема са којима су се сусретала предузећа издвајају се: проблеми испоруке робе потрошачима, набавка основних и помоћних материјала и отежан долазак запослених на посао. Наведени разлози заузимају значајно мање учешће у односу на прва два разлога.

Како је после првог пика корона вируса, односно после укидања ванредног стања на територији Републике Србије, које је трајало 52 дана, највећи број предузећа наставио са редовним пословањем, једно од разматрања које је обрађено у овом истраживању односило се на проблеме са којима се суочавају предузећа дрвне индустрије Србије након укидања ванредног стања. За те потребе предузећима су били понуђени одговори на постављена питања, и свако од њих је могао да изабере један или више понуђених одговора, односно да само унесе проблеме ако тај проблем није био наведен у понуђеним одговорима. Резултати добијених одговора представљени су на графикану 3.

Графикон 3. Проблеми са којима се суочавају предузећа дрвне индустрије Србије након укидања ванредног стања изазваног пандемијом корона вируса

Graph 3 Problems faced by companies of the wood industry of Serbia after the COVID-19 state of emergency was ended

На основу резултата приказаних на графikonу 3, може се уочити да се микро и мала предузећа превасходно суочавају са проблемом наплате испоручене робе, односно 50% анкетираних предузећа из ове групе је овај проблем навело као један од главних проблема. На другом месту, по значају је проблем отказивања поруџбина, а затим следе проблеми који се односе на набавку основних и помоћних материјала, и проблеми испоруке робе потрошачима. Наведени проблеми су заступљени код микро и малих предузећа у опсегу између 18,75% и 43,75%. Карактеристично за микро и мала предузећа дрвне индустрије Србије је и то што, изузев наплате робе, ниједан од осталих проблема се не може издвојити као веома изражен, као што је то случај код средњих и великих предузећа. Односно, на основу резултата истраживања приказаних на графikonу 3, може се закључити да су проблеми са којима се суочавају микро и мала предузећа различити од предузећа до предузећа, односно ниједан проблем се не може издвојити као изразити проблем са којим се суочава значајна већина микро и малих предузећа.

За разлику од микро и малих предузећа, средња и велика предузећа дрвне индустрије Србије, превасходно се суочавају са проблемом набавке основних и помоћних материјала. Овај проблем присутан је код свих анкетираних предузећа. Разлог наведеном може се објаснити чињеницом да је обим производње ових предузећа значајно већи него код микро и малих предузећа, као и да у великом проценту робу потребну за производни процес набављају у иностранству. Мере борбе против корона вируса у појединим земљама из којих увозе робу значајно им отежавају набавку.

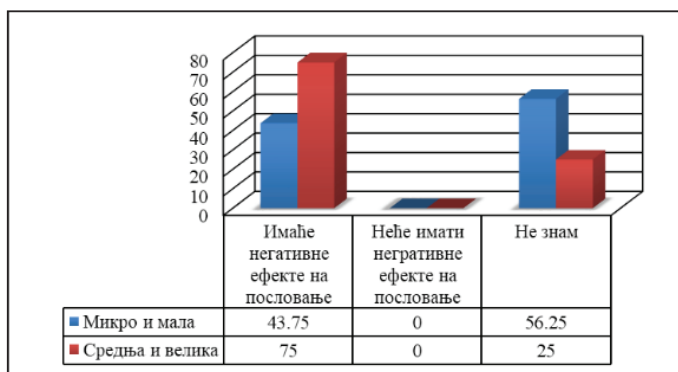
Други проблеми по учесталости са којим се суочавају средња и велика предузећа су везана за испоруку робе до купца и извоз робе. Од укупног броја анкетираних предузећа која припадају овој групи, 75% предузећа је навело да се суочило са овим проблемима.

На основу наведеног може се закључити да је пандемија изазвана корона вирусом, негативно утицала на предузећа чије је пословање везано за иностранство тржишта. Иако је од укупног броја микро и малих предузећа која су учествовала у овом истраживању, 50% предузећа навело да је доминантно тржиште на коме послује страном тржиште, само у 18,75% ових предузећа постоји проблем са извозом робе. То указује да су микро и мала предузећа веома флексибилна. Разлог наведеном превасходно лежи у мањем обиму производње, односно мањој количини робе коју извозе, као и мањем броју испорука робе купцима у иностранству. Такође, већи обим производње великих и средњих предузећа утиче да ова предузећа имају проблем и са испоруком робе до потрошача на територији Републике Србије.

Када су у питању прогнозе предузећа о утицају пандемије изазване корона вирусом на резултате њиховог пословања у наредном периоду, резултати истраживања показују да ће пандемија изазвана корона вирусом значајно више утицати на пословање средњих и великих предузећа, него на пословање микро и малих предузећа. Од укупног броја анкетираних великих и средњих предузећа, њих 75% сматра да ће пандемија изазвана корона вирусом

оставити последице на њихово пословање у наредном периоду, док у 25% ових предузећа не могу са сигурношћу да оцене утицај пандемије изазване корона вирусом на њихово пословање. За разлику од средњих и великих предузећа, 43,75% микро и малих предузећа сматра да ће пандемија изазвана корона вирусом имати негативне ефекте на резултате њиховог пословања у наредном периоду, док 56,25% ових предузећа не зна да ли ће пандемија изазвана корона вирусом имати негативне ефекте на њихово пословање.

Разлог због чега је број средњих и великих предузећа која сматрају да ће пандемија изазвана корона вирусом имати негативан утицај на њихово пословање, значајно већи него код групе микро и малих предузећа, преваходно је у начину функционисања и организације ових предузећа. За разлику од микро и малих предузећа која најчешће немају годишње планове пословања, већ се планови креирају за период од неколико месеци, или се уопште и не креирају, средња и велика предузећа креирају годишње планове пословања, у којима предвиђају обим производње, трошкове, планирану добит и остале индикаторе пословања. На основу израђених планова ова предузећа могу да упореде постигнуте пословне резултате на месечном, кварталном или шестомесечном нивоу са планираним пословним резултатима за наведене периоде. На основу тога, ова предузећа могу, већ сада, да знају за колико ће им пословни резултат бити лошији од планираног. Резултати спроведеног истраживања по питању предвиђања утицаја пандемије изазване корона вирусом на пословање предузећа у наредном периоду приказани су на графikonу 4.

Графикон 4. Предвиђања предузећа о утицај пандемије изазване корона вирусом на њихово пословање у наредном периоду

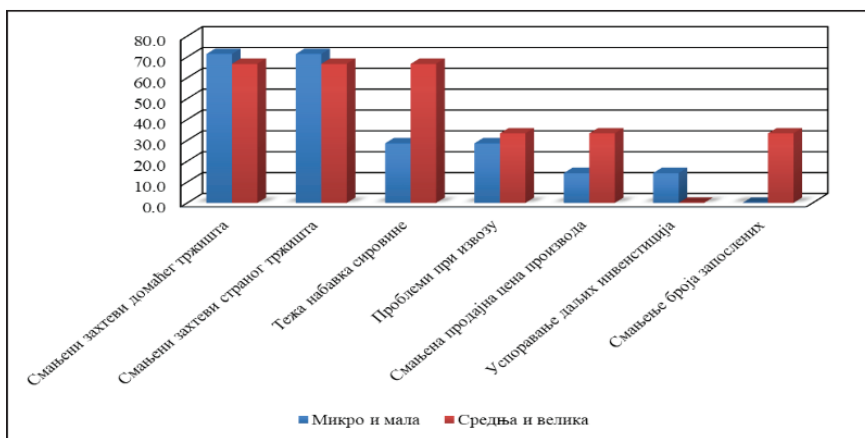
Graph 4 Predictions of companies about the impacts of the COVID-19 pandemic on their business in the coming years

Предвиђања предузећа о областима пословања на које ће пандемија изазвана корона вирусом имати утицај су слична код групе микро и малих предузећа, са предвиђањима предузећа из групе средњих и великих предузећа. За сагледавање стања у овом сегменту креирана су питања на која су

предузећа могла да изабере више одговора. Резултати њихових одговора су приказани на графикану 5. Анализом резултата може се закључити да ће се код 71,4% микро и малих предузећа, негативни ефекти пандемије изазване корона вирусом превасходно одразити на смањење поруџбина на домаћем и иностраном тржишту.

Поред наведеног утицаја пандемије изазване корона вирусом на тржишне услове, више од 60% средњих и великих предузећа предвиђа да ће набавка сировина потребних за производњу и у наредном периоду представљати изазов за њих, док 33,33% из ове групе предузећа сматра да ће последице пандемије изазване корона вирусом проузроковати смањење броја запослених. Такође, исти проценат средњих и великих предузећа сматра да ће пандемија изазвана корона вирусом проузроковати и проблеме при извозу, као и смањење продајних цена производа.

За разлику од предузећа која припадају групи средњих и великих предузећа, 28,6% предузећа која припадају групи микро и малих предузећа, предвиђа да ће се у наредном периоду суочити са проблемима при набавци сировина и проблемима при извозу. Поред наведеног, још 14,3% ових предузећа предвиђа да ће имати проблеме са нижом продајном ценом својих производа, као и са успоравањем даљих инвестиција.

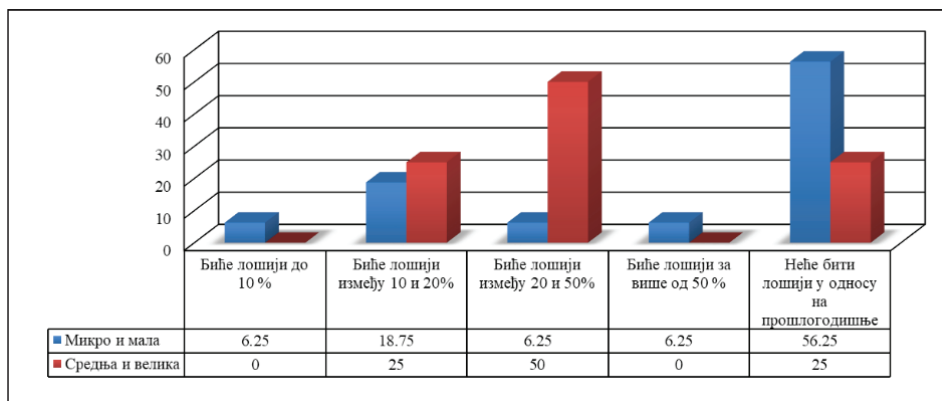
Графикон 5. Предвиђања предузећа о главним изазовима са којим ће се суочавати у наредном периоду као последица утицаја пандемије изазване корона вирусом

Graph 5 Predictions of companies about the main challenges they will face in the coming period as a result of the COVID-19 pandemic

Наведени проблеми, неминовно ће утицати и на финансијске резултате пословања. На основу спроведеног истраживања може се закључити да ће према предвиђањима код 50% анкетираних предузећа финансијски параметри пословања у 2020. години, бити лошији између 20% и 50% у односу на резултате пословања у 2019. години. Поред наведеног, 25% ових предузећа сматра да ће финансијски параметри пословања у 2020. години бити лоши-

ји од прошлогодишњих, између 10% и 20%. Само 25% средњих и великих предузећа сматра да финансијски параметри пословања неће бити лошији у 2020. години у односу на претходну годину.

За разлику од средњих и великих предузећа, 56,25% микро и малих предузећа сматра да њихови финансијски параметри пословања неће бити лошији од прошлогодишњих, што се може сматрати изненађујућим процентом. Само 18,75% микро и малих предузећа предвиђа да ће им финансијски параметри пословања бити лошији између 10% и 20% у односу на претходну годину, док по 6,25% предузећа из ове групе сматра да ће им финансијски параметри пословања бити лошији од прошлогодишњих до 10%, између 20% и 50%, односно за више од 50% (графикон 6).

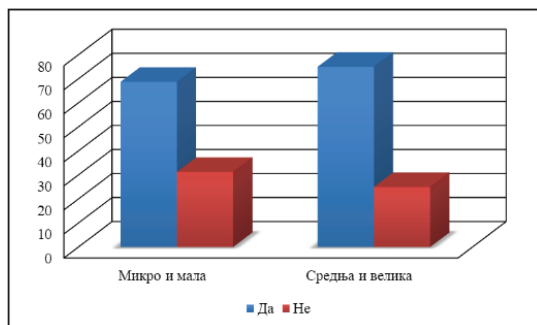
Графикон 6. Претпостављени финансијски резултати пословања у 2020. години у односу на 2019. годину

Graph 6 Forecasts of financial results of business operations in 2020 compared to 2019

Иако резултати истраживања приказани на графикону 2 показују да се микро и мала предузећа суочавају са већим изазовима, и да је значајно већи проценат предузећа из ове групе прекидао производни процес, него што је то случај са предузећима из групе средњих и великих предузећа, значајно већи проценат предузећа из групе микро и малих предвиђа да им резултати пословања неће бити лошији у односу на претходну годину. Као основни разлог оваквих њихових процена је чињеница да највећи број микро и малих предузећа нема евиденцију о финансијским параметрима пословања, односно њихова књиговодствена евиденција није свеобухватна, што овим предузећа значајно отежава поређење резултата пословања између два периода. За разлику од микро и малих предузећа, средња и велика предузећа у највећем проценту користе пословно-информационе системе и књиговодствене софтвере који им пружају овакве информације.

Лошији финансијски резултати пословања, неминивно се одражавају и на пословне планове предузећа у наредном периоду. Резултати истраживања показују да пандемија изазвана корона вирусом за одређени проценат више

утиче на пословне планове код средњих и великих предузећа, него код микро и малих предузећа (графикон 7).

Графикон 7. Утицај пандемије изазване корона вирусом на пословне планове предузећа

Graph 7 The impact of the COVID-19 pandemic on business plans of the companies

Када се разматра на које планове средњих и великих предузећа пандемија изазвана корона вирусом у највећој мери утиче, може се закључити да се највећи утицај пандемије изазване корона вирусом одражава на планове везане за повећање обима производње и набавку нових машина и уређаја. Укупно 50% анкетраних предузећа из ове групе је имало у плану повећање обима производње или набавку нових машина и уређаја у наредном периоду, али је ове планове одложило због негативних утицаја пандемије изазване корона вирусом. Укупно 25% средњих и великих предузећа је имало у плану излазак на ново тржиште, које је због пандемије такође одложено, док је исти проценат предузећа навело да пандемија изазвана корона вирусом није утицала на њихове пословне планове (графикон 8).

Графикон 8. Утицај пандемије изазване корона вирусом на планове будућих инвестиција у предузећима дрвне индустрије

Graph 8 Impact of the COVID-19 pandemic on the plans for future investments in wood

За разлику од средњих и великих предузећа, микро и мала предузећа имају уједначене проценте за све понуђене одговоре. Односно исти проценат предузећа, укупно по 31,25% изјаснило се да пандемија изазвана корона вирусом утиче на планове везане за набавку нових машина и опреме, затим повећање броја запослених, излазак предузећа на ново тржиште и повећање обима производње. Укупно 25% предузећа која припада групи микро и малих се изјаснило да пандемија изазвана корона вирусом није пореметила пословне планове предузећа за наредни период.

На основу анализираних резултата истраживања може се закључити да пандемија изазвана корона вирусом утиче да се предузећа, због неизвесности у пословању, не усуђују да улажу у раније планиране инвестиције.

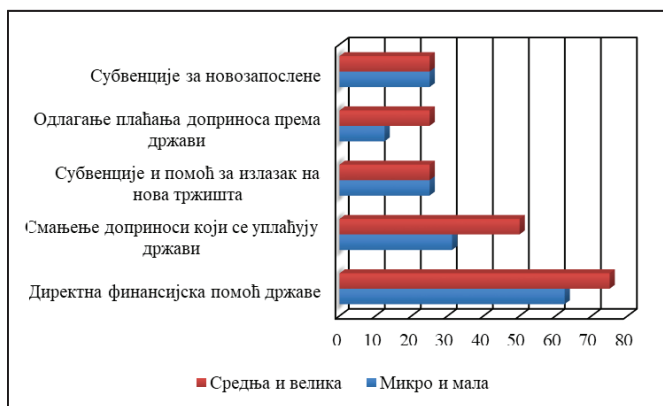
Како предузећа, без обзира на индустријску грану, нису била спремна за удар на њихово пословање који се десио због пандемије изазване корона вирусом, мере државе у виду финансијске помоћи овим предузећима биле су за одређени број предузећа од пресудног значаја за њихово пословање. Слична ситуација је и са предузећима дрвне индустрије Србије. Од укупног броја анкетираних предузећа која припадају групи микро и малих предузећа дрвне индустрије Србије, 87,5% предузећа користило је финансијску помоћ државе, док је тај број код групе великих и средњих предузећа нешто мањи и износи 75%.

Како је корона вирус и даље активан, и неизвесно је до када ће он бити присутан у људској популацији, предузећима је и у наредном периоду неопходно пружати друге врсте помоћи. С тим у вези, највећи проценат анкетираних предузећа дрвне индустрије Републике Србије сматра да би држава требала да настави са пружањем финансијске помоћи и у наредном периоду. Укупно 75% средњих и великих предузећа, односно 62,5% микро и малих предузећа која су учествовала у анкети, сматра да би овај вид помоћи највише допринео у превазилажењу постојећих проблема.

Такође, значајан број предузећа сматра да би држава могла да помогне смањењем доприноса који се уплаћују на зараде, односно 50% великих предузећа, и 31,25% малих предузећа сматра да би ова мера државе допринела превазилажењу тренутне ситуације. По 25% предузећа из групе средњих и великих, као и из групе микро и малих предузећа сматра да би субвенције за новозапослене, као и субвенције и помоћ за излазак на нова тржишта допринеле превазилажењу тренутне ситуације. Исти проценат средњих и великих предузећа сматра да би одлагање плаћања обавеза према држави помогло у превазилажењу постојеће ситуације, док је број микро и малих предузећа који сматрају да је ова мера адекватна мањи, и износи 12,5% (графикон 9).

Предвиђање предузећа, за време потребно да се врате на ниво пословања од пре почетка пандемије изазване корона вирусом, различито је код микро и малих предузећа, од предвиђеног времена код средњих и великих предузећа. Предвиђање највећег броја средњих и великих предузећа је да време потребно да се врате на ниво пословања од пре почетка пандемије изазване корона вирусом, износи око годину дана. Процент средњих и великих пре-

дузећа који је навео исти овај период износи 66,67%, док 33,33% ових предузећа сматра да ће им за то бити потребно дуже од две године. Исти проценат и микро и малих предузећа сматра да ће им за повратак на ниво пословања од пре почетка године требати више од две године.

Графикон 9. Мере државе које би допринеле превазилажењу проблема изазваних корона вирусом

Graph 9 Government measures that would help overcome the problems caused by the COVID-19 pandemic

4. ЗАКЉУЧЦИ

На основу приказаних резултата истраживања може се закључити да је пандемија изазвана корона вирусом значајно утицала на предузећа дрвне индустрије Србије. У прилог наведеном говори чињеница да је 60% анкетираних предузећа дрвне индустрије за време пандемије изазване корона вирусом прекидало производни процес одређени временски период или значајно смањивао обим производње. Основни разлог за то је представљала безбедност запослених, а један од разлога који је допринео оваквом стању су и самњени захтеви тржишта. Основни проблеми са којима се суочавају предузећа дрвне индустрије Србије за време пандемије изазване корона вирусом огледају се у отежаној набавци сировина потребних за производни процес, отежаном извозу робе као и наплати испоручене робе. Резултати истраживања показују да ће пандемија изазвана корона вирусом утицати на финансијске параметре пословања предузећа, који ће код већине анкетираних предузећа бити значајно лошији од прошлогодишњих. Управо лошији финансијски параметри пословања, поред неизвесне будућности проузроковане корона вирусом, утицали су на одлагање планираних инвестиција ових предузећа. Поред наведеног, резултати истраживања показују да су предузећа у великој мери користила помоћ државе која је покривала део зараде запослених, и да сматрају да би држава и у наредном периоду требала да пронађе одговарајући модел за наставак финансијске помоћи предузећима.

На основу досадашњих резултата пословања, највећи проценат анкетираних предузећа сматра да је време потребно да се врате на ниво пословања из 2019. године износи између једне и две године, док одређени број предузећа сматра да им је за то потребно преко две године.

ЛИТЕРАТУРА

- Alexander W. B., Marianne B., Zoe C., Edward L. G., Michael L., Christopher S. (2020): The Impact of COVID-19 on Small Business Outcomes and Expectations, PNAS July 28, 2020 117 (30) 17656-17666; first published July 10, 2020 <https://doi.org/10.1073/pnas.2006991117>
- Barrero J. M., Bloom H., Davis J. S. (2020): COVID-19 Is Also a Reallocation Shock, National Bureau Of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138 May 2020., pp. 14, DOI: 10.3386/w27137
- Hongwei He, Lloyd Harris (2020): The impact of Covid-19 pandemic on corporate social responsibility and marketing philosophy, Journal of Business Research, pp. 176-182, <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.jbusres.2020.05.030>
- John W. Goodel (2020): COVID-19 and finance: Agendas for future research, Finance Research Letters, Volume 35, July 2020, <https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101512>
- Nuno, F. (2020): Economic Effects of Coronavirus Outbreak [COVID-19] on the World Economy, University of Navarra, IESE Business School; European Corporate Governance Institute [ECGI], pp. 12, <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3557504>
- Prašćević, A. (2020): Ekonomski šok pandemije COVID 19 – prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima, *Ekonomске идеје и пракса*, 2020, issue 37, 7-22, <http://www.ekof.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2014/04/Ekonomске-идеје-и-пракса-37.pdf>
- Привредна комора Србије (2019), приступано 16.09.2020., <https://pks.rs/>
- The World Bank Group (2020): *Ekonomski i socijalni uticaj COVID-19 – Izgledi za Zapadni Balkan, Zapadni Balkan redovni ekonomski izveštaj, br.17 | proljeće 2020.*, (pristupano 20.09.2020), <http://pubdocs.worldbank.org/en/486361588146392647/WB-RER17-The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Outlook-Hard-Times-Require-Good-Economics-Bosnian.pdf>

THE ANALYSIS OF THE IMPACT IF THE COVID-19 PANDEMIC ON BUSINESS OPERATIONS OF WOOD INDUSTRY COMPANIES IN SERBIA

*Miljan Kalem
Aleksandra Lazarević*

Summary

This paper was aimed to determine the impact of the COVID-19 pandemic on business operations of wood industry companies in Serbia, present the current state in this business sector, and provide expert recommendations. Research results show that COVID-19 has had a negative impact on the business operations of wood industry companies in the Republic of Serbia, irrespective of their size. The largest problems these companies are faced with are difficult payment collections with micro and small companies and the disrupted supply of raw material and product delivery to domestic customers, as well as goods export with middle and large companies. Besides, it was concluded that the COVID-19 pandemic would have serious financial consequences for the business

operations of wood industry companies, especially for the companies that belong to the group of middle and large companies, expecting to attain 10 to 20% worse results compared to the previous year. The challenges that these companies predict to face in the following period are primarily related to a lower number of product orders in the domestic and foreign markets. The results of this research show that COVID-19 has affected the investment plans of these companies. They will be postponed due to the virus outbreak, which means that the companies will not open new markets, increase production volume, or purchase new machines and equipment. The reasons lie in economic insecurity and uncertain returns. Likewise, research results show that the Government measures of financial assistance have been effective and most of the companies have made use of this support. Based on the research results presented in this paper, it can be concluded that the COVID-19 pandemic has significantly affected the companies in the wood industry sector in Serbia and that companies from this area of industry need expert and financial assistance to reach the business levels before the COVID-19 pandemic.

